

Govor člana Predsjedništva BiH Sulejmana Tihića na 11. sesiji Igmanske inicijative

Poštovani predsjednici Mesić i Marović,

Dame i gospodo,

Želim vas sve skupa još jedanput pozdraviti i zaželiti dobrodošlicu u Bosnu i Hercegovinu i Sarajevo. Čestitam **Igmanskoj inicijativi** koja je organizirala ovu konferenciju i osigurala prisustvo eminentnih učesnika iz naših zemalja.

Vjerujem da će i ovaj skup doprinijeti boljem razumijevanju problema i prilika, kako u regionu, tako i na temu ***Deset godina poslije Dejtonskog sporazuma – slijedeći korak suradnje***.

Dame i gospodo,

BiH u vrijeme i neposredno prije Dejtona

Da bih govorio o ***Deset godina nakon Dejtona***, moram napraviti kratak osvrt kako je izgledala moja zemlja i društvo u vrijeme i neposredno nakon potpisivanja *Dejtonskog sporazuma*.

Ukratko: oko **2,2 miliona prognanih i izbjeglih**. Gradovi, naselja, privreda, infrastruktura, komunikacije devastirani, oštećeni ili uništeni. Bosna i Hercegovina podijeljena, ratnim, entitetskim i drugim linijama razdvajanja. Na terenu tri sukobljene i dobro naoružane vojske, sa **oko 500.000 vojnika i 70.000 pripadnika** međunarodnih vojnih snaga. Tri brojne policije, koje su daleko od profesionalnih i demokratskih standarda.

Državne granice porozne. Granični prelazi izvan kontrole državnih institucija. Sloboda kretanja ograničena. Prelazak entitetskih linija smatran je i činom hrabrosti

Pravni sustav Bosne i Hercegovine podijeljen i više uvezan sa susjednim državama nego međusobno. Intenzivno prisustvo i miješanje u unutarnje poslove iz susjednih zemalja.

Bilo je to vrijeme **stotina hiljada unesrećenih i nezadovoljnih ljudi**, prognanih sa svojih ognjišta, bez mogućnosti da se vrate. Njihova imovina, ako nije bila uništena, bila je devastirana ili uzurpirana. Povratak je bio nezamisliv, a oni koji bi se usudili da se vrate izlagali su opasnosti svoje živote i zdravlje. Mnogi su u tim pokušajima bivali ubijeni ili ranjeni.

Ratni zločinci na slobodi. Suradnja organa vlasti sa Haškim tribunalom na niskom nivou. O hapšenju optuženih ratnih zločinaca nije se moglo ozbiljno razgovarati sa većinom predstavnika bh. vlasti. U početku su se zločinci potpuno slobodno kretali, čak i prolazili kraj punktova međunarodnih vojnih snaga!

Ekonomska i socijalna situacija, izuzetno teška. Ekonomski, carinski i poreski sustav podijeljeni. Stotine hiljada penzionera, ratnih vojnih invalida, porodica šhida, poginulih i demobilisanih boraca, bez adekvatnih naknada. Uopće, bili su rijetki zaposleni koji su primali plaću.

Institucije države ne postoje, a i ono što je uspostavljeno ne funkcioniра. Predsjedništvo se dugo nije moglo dogovoriti gdje će održavati sjednice, a kamoli o nečem drugom. Vijeće ministara, sa predsjedavajućim koji se rotira, imalo je samo tri ministarstva. U isto vrijeme, entiteti, posebno RS,

funkcioniraju nezavisno, kao države u državi. Međunarodna zajednica se ne snalazi, a nedostaje i političke volje.

Dame i gospodo,

deset godina poslije

Danas, deset godina poslije, **Bosna i Hercegovina je neupitna kao država i više nema ozbiljnih političkih snaga, u i izvan nje, koje mogu dovesti u pitanje njen teritorijalni integritet i suverenitet.** Uspostavljene su dodatne nadležnosti i brojne institucije na državnom nivou. Umjesto tri, Vijeće ministara broji devet ministarstava, sa predsjedavajućim koji se ne rotira. **Centralna banka BiH** je jedna od najuspješnijih institucija Uspostavljene su Državna granična služba, Uprava za indirektno oporezivanje, jedinstvena Obavještajno-sigurnosna agencija - OSA, carina, Agencija za policijsku zaštitu - SIPA, Zajednička komanda Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Od 01. januara 2006. godine neće biti vojske RS i FBiH. Nadležnosti odbrane u potpunosti su prenesene na državni nivo. Provođe se sveobuhvatne reforme administrativnog i obrazovnog sistema. Usvojen je Sporazum o reformi policijskog sistema.

Ostvaren je znatan napredak u **povratku izbjeglih i raseljenih.** Prema podacima UNHCR, do sada se vratilo preko **milijon (oko 50%) izbjeglih i prognanih**, od čega u RS oko 260 hiljada, u FBiH oko 730 hiljada, a u Brčko Distrikt oko 22 hiljade. U inozemstvu još uvijek živi preko milion bh. prognanika i izbjeglica. Gotovo u potpunosti je vraćena oduzeta imovina, istina, često uništena i devastirana. Osigurana sloboda kretanja, uključujući i sigurnost za povratnike. Ima još problema sa kojima se susreću povratnici, počev od nezaposlenosti, prava na zdravstvenu zaštitu, obrazovanja, penzija itd.

Na **ekonomskom planu** osigurana je **makroekonomsku stabilnost**, sa inflacijom kao u Evropskoj uniji. Imamo najjaču valutu u regionu. U odnosu na poslijeratni period, GDP je utrostručen. Devizne rezerve povećane su za 15 puta i u julu ove godine iznosile su 3,6 milijardi KM. Redovno otplaćujemo vanjski dug koji iznosi 4,2 milijarde KM. Konsolidiran je bankarski sistem. Industrijska proizvodnja je u stalnom porastu. Inozemna ulaganja se povećavaju i u prošoj godinu su iznosila oko milijardu KM. Također se bilježi i stalni porast javnih prihoda, koji su samo u ovoj godini veći za oko 15%.

Nažalost, **nezaposlenost je i dalje najviša u regionu** i iznosi oko 41%. Prema procjeni Centralne banke, ako se uzme u obzir neregistrirana ekonomija, to je 21,5%. Pokrivenost izvoza uvozom je tek 34,5%, zbog čega je vanjsko-trgovinski deficit u prvom polugodištu iznosio 3,5 milijardi KM.

Dame i gospodo,

šta dalje?

Ovo su činjenice koje možemo tumačiti na različite načine. Neko će iz ovoga izvući zaključak da *Dejtonski sporazum* nije polučio očekivane rezultate. Drugi će reći da je to uspješan primjer angažmana međunarodne zajednice. Za jedne su provedene reforme spore i djelimične, za druge brze i sveobuhvatne. Istina je negdje na sredini. Sigurno da je *Dejtonski sporazum* osigurao postizanje osnovnog cilja radi kojeg je potpisan - **zaustavio je rat na prostoru bivše Jugoslavije.** Ali **nije osigurao** neophodne uvjete za **trajan i pravedan mir.** U svakom slučaju, konačnu ocjenu dat će vrijeme i povijest

Bez obzira na sve probleme, **Bosna i Hercegovina je na dobrom putu prema NATO i EU.** Očekujemo poziv za članstvo u NATO 2008. godini, a početkom decembra odluku Evropske komisije o početku razgovora za zaključenje sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Danas, deset godina kasnije, postavlja se pitanje **šta dalje i kakva nas budućnost čeka?**

Problemi koje imamo, posljedica su agresije na našu zemlju, razaranja, zaostajanja u tehnološkom razvoju, **ali i skupog i nefunkcionalnog političkog sistema.** Ustavni sistem uspostavljen ili legaliziran *Dejtonskim sporazumom*, sastoji se **od tri ustava i jednog Statuta**, koji su nastali u različito vrijeme i različitim okolnostima.

Ustav RS usvojen 1991., kada je RS definirana kao *država srpskog naroda*. **Ustav Federacije BiH**, usvojen u Vašingtonu 1994., kao konstitutivne narode poznaje samo Bošnjake i Hrvate i predviđa mogućnost konfederalnih veza sa Republikom Hrvatskom, **Ustav Bosne i Hercegovine** usvojen 1995. godine, kao Aneks IV *Dejtonskog sporazuma*, i, na kraju, **Statut Brčko Distrikta**, koji zahvata teritoriju oba entiteta, ima svoju samostalnost i nedefinirane odnose sa državnom strukturom. **Ovi ustavi nikada nisu do kraja međusobno usuglašeni.**

Zbog toga je postojeće uređenje Bosne i Hercegovine prepreka, ne samo procesima unutarnje integracije, već i njenom putu za članstvo u evroatlantskim strukturama.

Prema tome, moramo mijenjati ustavni sistem Bosne i Hercegovine. Sada, kada obilježavamo 10. godišnjicu *Dejtonskog sporazuma*, krajnje je vrijeme da se pređe iz *dejtonske u briselsku fazu*.

Samo do prije godinu dana, razgovor o promjenama Ustava Bosne i Hercegovine bio je tabu tema. Ko bi spominjao promjenu Ustava, proglašavan je neprijateljem jednog od bh. naroda. Ni u međunarodnoj zajednici nisu voljeli takve, jer to zahtijeva mnogo više posla i intenzivniji angažman. Međutim, danas, kako se približavamo članstvu u evroatlantskim strukturama i uvjetima koji se pred našu zemlju postavljaju, svi se slažu da moramo pristupiti promjenama Ustava Bosne i Hercegovine i reformi ustavnog sistema uopće. To više nije sporno ni kada su u pitanju političari iz Republike Srbije, ali i međunarodna zajednica.

Normalno, postoje **razlike o tome šta i koliko mijenjati.** Mišljenja sam da je moguće postići konsenzus kada je u pitanju buduće ustrojstvo vlasti na lokalnom i državnom nivou. Manje su sporne i nadležnosti centralnih organa vlasti i one se definiraju ispunjavanjem uvjeta za članstvo u evroatlantskim strukturama.

Znatne razlike postoje kada je u pitanju **središnji nivo vlasti.** Većina bh. političara smatra da organizacija države sa dva entiteta nije dobra, jer nije utemeljena na ekonomskim, geografskim, saobraćajnim i historijskim kriterijima. Entitetska podjela predstavlja liniju sukoba i razdvajanja. Međutim, u RS još uvijek ne postoji potreban konsenzus za ukidanje entiteta. Normalno da bez suglasnosti predstavnika svih naroda nije moguće mijenjati unutarnju organizaciju.

Onda, šta činiti? Jedino što je moguće. Voditi dijalog i demokratsku raspravu. Mijenjati ono o čemu postoji neophodni stepen suglasnosti i za šta se može osigurati potrebna parlamentarna većina. Nije dobro da predstavnici dva naroda preglasaju predstavnike trećeg naroda. Ali, isto tako, predstavnici jednoga naroda, koji su ustavna rješenja utemeljili na ratnim *osvajanjima* i ostvarili veća prava u odnosu na druge, trebalo bi da uvažavaju opravdane primjedbe i prihvate rješenja koja osiguravaju ravnopravan položaj svih konstitutivnih naroda. Nije dobro da bilo koji narod u Bosni i Hercegovini ima više prava u odnosu na druge narode.

U tome će biti potrebna podrška i pomoć onih koji su nam nametnuli ovakva ustavna rješenja i to uglavnom u smislu medijacije, organizacije i posredovanja. Konačna rješenja moraju znači bh. političari.

Dame i gospodo, za kakvu se BiH zalažem

Većina naših građana Bosnu i Hercegovinu želi kao **građansku, decentraliziranu državu multietničkih regija, organiziranu na tri nivoa vlasti** - lokalni (općine i gradovi), regije / provincije i državni, sa institucijama i nadležnostima koje omogućavaju punopravno članstvo u evroatlantskim strukturama. To znači i funkcionalnu i jeftiniju administraciju, sa jednim predsjednikom, vladom umjesto Vijeća ministara, premijerom umjesto predsjedavajućeg, te funkcionalnim dvodomnim parlamentom, Zastupničkim i Domom naroda. Pitanja **vitalnog nacionalnog interesa** treba da budu jasno određena, a ne, kao sada, predmet zloupotrebe i blokade rada institucija. Pri tome mora biti osigurana ravnopravnost konstitutivnih naroda, ali i drugih. Između ostaloga i tako što bi na tri ključne državne i pravosudne funkcije bili izabrani predstavnici svih konstitutivnih naroda. Također treba osigurati nacionalnu rotaciju na ključnim pozicijama

Dame i gospodo,

Protiv sam bilo kakvih nacionalnih (etničkih) ekskluziviteta, bez obzira na brojnost pojedinih naroda. Posebno je opasan nacionalni tj. etnički ekskluzivitet na teritorijama koje nose naziv po jednom narodu. Svjedoci smo do kakvog za i stradanja nas je to dovelo. U to vrijeme, pripadnost nekom narodu ili vjeri bila je dovoljna za progon sa određenih teritorija (tzv. *etničko čišćenje*), oduzimanje imovine, odvođenje u logor, egzekuciju ili stradanja ljudi na drugi način.

Protiv sam davanja naziva sa etničkim predznakom javnim preduzećima, ustanovama, gradovima, naseljima i dr. Također treba eliminirati tzv. **pozitivnu nacionalnu diskriminaciju**. To je jedan vid dominacije, bez obzira da li se ona ostvarivala na nivou Bosne i Hercegovine ili, pak, na nekom njenom dijelu.

Zato pozdravljam **odluku Ustavnog suda Bosne i Hercegovine** o ukidanju nacionalnih tj. etničkih predznaka za naseljena mjesta. Smatram da treba promijeniti i ostale nazive koji sadrže etničke odrednice, osim ukoliko se radi o isključivo kulturnim i etničkim ustanovama ili društvima nekog od bh. naroda.

Etnička prava i slobode jednoga naroda ne smiju ugroziti prava i slobode drugih naroda, već ta prava moraju biti međusobno usuglašena. Isto tako, etnički interesi ne smiju biti iznad interesadržave i univerzalnih ljudskih prava i sloboda. Najbolje ćemo zaštititi prava svoga naroda ako se borimo za zaštitu prava i interesa drugih naroda.

Moramo biti odgovorni, spriječiti ponašanja koja mogu dovesti do raspirivanja međunacionalne ili vjerske mržnje i netrpeljivosti, uključujući i **krivičnu odgovornost onih koji zagovaraju ili potiču međunacionalnu netrpeljivost i mržnju**. Također moramo zabraniti rad i djelovanje organizacija koje to potiču, kao i **sve organizacije koje slijede djelovanje fašističkih organizacija iz Drugog svjetskog rata**.

Posebnu odgovornost u tome imaju **mediji**, koje mnogi terete za raspirivanje međunacionalne i vjerske mržnje i netrpeljivosti, te stradanja kroz koja smo prošli. Uloga medija i danas je važna. Ali, da bismo mogli insistirati na odgovornosti medija, moramo im omogućiti da rade u skladu sa zakonom i budu nezavisni od političkih i drugih uticaja.

U ovome kontekstu, ključno pitanje ne samo za Bosnu i Hercegovinu, već i cijeli region, jeste **odnos prema ratnim zločinima i zločincima**. To je važno kako zbog istine i pravde, tako i zbog prošlosti, ali i budućnosti. Ne smijemo dozvoliti da zbog različitih istina o prošlosti dođe do novih sukoba u budućnosti. **Ne mogu ratni zločinci biti nacionalni heroji**, jer oni nemaju ni nacije, ni vjere! Oni su, jednostavno, zločinci! Zato je i dalje važna suradnja sa Haškim tribunalom, ali sve više i uloga domaćeg pravosuđa.

Isto tako smatram važnim formiranje **Komisije za istinu o stradanjima građana Bosne i Hercegovine**. Ona treba da objektivno i profesionalno utvrdi istinu o stradanjima svih građana, bez obzira na nacionalnu ili vjersku pripadnost. Mora biti tačno utvrđeno koliko je ubijeno i uopće stradalo ljudi, srušeno kuća, vjerskih i kulturnih objekata, gdje su bila mjesta stradanja, masovne grobnice, logori itd. Ne smijemo dozvoliti da se ova pitanja politiziraju i koriste u dnevno-političke svrhe. Samo na temeljima istine i pravde možemo graditi međusobno povjerenje i dobre odnose među narodima i državama.

Dame i gospodo, odnosi sa susjedima

Geografski položaj, zajednička povijest, etnička struktura stanovništva naših zemalja, infrastrukturne i druge veze upućuju nas na svestranu suradnju. U našem regionu se sreću, prepliću i uglavnom u harmoniji, koegzistiraju različiti narodi, religije i kulture. Često jedan narod živi sa obje strane jedne ili više granica. U jednoj kao većinsko, u drugoj kao manjinsko stanovništvo. Te odnose moramo uređivati prema evropskim standardima individualne i kolektivne zaštite, a ne na principima dominacije.

Bosna i Hercegovina je iskreno i trajno opredijeljena **za unapređenje prijateljskih odnosa** sa susjednom Republikom Hrvatskom i Državnom zajednicom Srbije i Crne Gore. Dobrosusjedske odnose moramo graditi na temeljima poštivanja suvereniteta i teritorijalnog integriteta i ravnopravnosti. Upućeni smo jedni na druge. Svjesni smo da nam susjedi mogu pomoći, ali i odmoći. To je dokazala i najnovija povijest, posebno u Bosni i Hercegovini. Treba graditi **specijalne odnose sa cjelim državama, a ne samo njihovim dijelovima**.

Želim današnje zemlje što prije postanu članice evroatlantskih struktura. Neophodno je da u tom procesu prihvatimo i primjenjujemo evropske standarde. Put do jedne od zvjezdica na zastavi Evropske unije nije nimalo lakak. Mi ga možemo i moramo preći. Uz bolje razumijevanje i suradnju naših zemalja, to može biti brže i lakše.

Hvala.